

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Eweliny Lepsy

pt. „Wybrane uwarunkowania jakości życia seniorów w wieku późnej starości”.

Starzejemy się i umieramy, gdyż takie są prawa ewolucji. Umieramy obecnie zdecydowanie później nie dlatego, że wolniej się starzejemy, ale dlatego, że inaczej żyjemy. Sama długość życia już nam nie wystarcza, chcemy do późnej starości zachować zdrowie, sprawność i oczekujemy, że nauka nam w tym pomoże.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani Eweliny Lepsy dotyczy zgodnie ze sformułowanym celem pracy: „...*analizy znaczenia uwarunkowań środowiskowych, motorycznych i cech somatycznych w jakości życia seniorów w wieku późnej starości*”.

W odniesieniu do tak zarysowanej problematyki pragnę stwierdzić na wstępie, że temat został w mojej opinii sformułowany prawidłowo i adekwatnie do treści całej rozprawy. Ze względu na wielość zebranych informacji przez Autorkę oraz jednoczesną ich oceną czyni pracę wieloaspektową i bogatą w analizy porównawcze, co niewątpliwie podnosi wartość informatywną pracy.

Mając na uwadze powyższe sugestie należy przyjąć, że mgr Ewelina Lepsa podjęła temat bardzo oryginalny, ważny poznawczo, cenny i niezwykle aktualny.

Struktura pracy

Struktura dysertacji jest typowa dla prac z obszaru nauk o zdrowiu. Pierwsza część- teoretyczna ma przybliżyć potencjalnemu czytelnikowi omawiane zagadnienia, ich tło oraz dostępny stan wiedzy na temat, któremu poświęcono pracę, co Autorka tu czyni. Pod względem formalnym przedstawiona do recenzji praca stanowi oprawiony wydruk komputerowy, liczący 130 stron, podzielony na jedenaście numerowanych rozdziałów zaprezentowanych w klasycznej formie. Uzyskane w badaniach wyniki zamieszczono w 23 tabelach, 38 wykresach i zilustrowano 3

rycinami. Układ i strukturę pracy należy uznać za poprawny i zawierający rozdziały niezbędne dla rozpraw doktorskich.

Założenia badawcze i cel pracy

W tej części dysertacji przedstawiony został cel ogólny pracy z 6 celami szczegółowymi do realizacji którego postawiono 4 pytania badawcze. Narzędzia badawcze oparte na różnych metodach zostały dobrane prawidłowo i bardzo dokładnie opisane w tym rozdziale.

Trafne jest też uzasadnienie wyboru i podjęcie tematu. Autorka wskazuje, że: *„...wzrost populacji osób w starszym wieku ma wiele uwarunkowań i wiąże się między innymi ze zmniejszeniem przyrostu naturalnego, z dobrobytem i zwiększeniem jakości życia człowieka. Ze względu na dynamizm tego procesu istnieje konieczność gromadzenia wiedzy o aktualnej biologicznej kondycji tych osób. Dla tej grupy wiekowej brakuje opracowań ujmujących wpływ procesów inwolucyjnych u osób po 80. roku życia z uwzględnieniem poziomu niezależności w życiu codziennym, aktywności i sprawności fizycznej oraz zachowań prozdrowotnych na ocenę jakości życia”*.

Tak postawione pytania i poruszany w pracy problem badawczy wskazuje na oryginalność i aktualną wagę podjętego tematu.

Materiał i metody badawcze

Rozdział ten został bardzo szczegółowo rozpisany na 12 stronach rozprawy doktorskiej co świadczy o dużej skrupulatności i dokładności autorki. Badanie zostało przeprowadzone na 100 osobach (67 –kobiet, 33 –mężczyzn) w wieku od 80 –93 lat, mieszkańców woj. opolskiego, dolnośląskiego i śląskiego obszarów wiejskich (76%) i miejskich (24%). Zastosowano następujące narzędzia badawcze: skala Lawtona do oceny samodzielności w złożonych czynnościach życia codziennego, kwestionariusz WHOQOL-Bref do oceny jakości życia, kwestionariusz IPAQ do oceny poziomu aktywności fizycznej i test sprawności funkcjonalnej osób starszych (FFFT) do oceny sprawności fizycznej. Kwestionariusz wywiadu, który zawierał pytania między innymi o dane biometryczne, sytuację rodzinną i środowiskową, zachowania żywieniowe i styl życia.

W przypadku badań dotyczących człowieka niezbędne jest posiadanie opinii komisji bioetycznej badań stosownej jednostki nadzorującej projekt co zostało przedstawione w tym rozdziale. Ten zaplanowany proces badawczy został zaakceptowany przez Komisję Bioetyczną przy Państwowej Medycznej Wyższej Szkole Zawodowej w Opolu nr 3/2015 r.

Wyniki badań i dyskusja

Kolejny (4 i 5) rozdział poświęcony został zaprezentowaniu rezultatów badań, ich omówienie i dyskusję. Na uwagę zasługuje starannie wykonane omówienie wyników przeprowadzonych badań i odpowiednie interpretacje z dokonanych analiz statystycznych. Całość ułożona jest logicznie, a forma prezentacji jest dość przejrzysta. Przedstawienie dużej ilości wszystkich wyników badań oraz precyzyjnej ich prezentacji, znacznie ułatwia potencjalnemu czytelnikowi odbiór omawianych problemów i opisanych w tym zjawisk.

Prezentowane w pracy wyniki stanowią kierunek, który należy podjąć w celu wprowadzenia programów interwencyjnych, które mogłyby wpłynąć na tak silnie uwarunkowany bierny wypoczynek i tylko sezonową aktywność fizyczną zastępując je wzorami zachowań kształtujących nawyki systematycznego i świadomego podejmowania wysiłku fizycznego, a także budowania programów wsparcia dla tej grupy wiekowej szczególnie na terenach wiejskich w zakresie aktywnego, zdrowego stylu życia związanego z systematycznym i zaplanowanym wysiłkiem fizycznym oraz prawidłowych zachowań żywieniowych.

Dyskusja na tle prezentowanych wyników innych autorów uwalnia nieco inwencji twórczej i pozwala na pełniejsze rozwinięcie skrzydeł. Stąd też, jakkolwiek nie jest to łatwa do napisania część, jest także bardzo ważna i niezwykle istotna w tego typu pracach. Jest to w mojej opinii newralgiczna część pracy, która wskazuje na dojrzałość i przygotowanie merytoryczne Doktorantki. Ten egzamin Kandydatka na stopień doktora zdała bardzo dobrze przeplatując dyskusję wraz z prezentacją i omówieniem wyników prezentowanych badań w sposób ciągły. Rozdział ten jest przeprowadzony w sposób obszerny i poprawny, zawiera wiele interesujących informacji wyjaśniających uzyskane wyniki i konfrontujących je z badaniami innych autorów. Prowadzenie dyskusji jest ostrożne, jasne i systematyczne. Wskazuje na dobrą umiejętność oceny i interpretacji wyników.

Cały rozdział jest bezpośrednio i merytorycznie związany z zagadnieniami rozprawy co stanowi wg. mnie najlepszą część pracy.

Wnioski

Tej części nie będę szczegółowo omawiał, ponieważ w mojej opinii wnioski są trafne i czytelne odpowiadające na postawione wcześniej pytania badawcze w pracy. Wskazują one, że uzyskane wyniki nie pozostają bez istotnego znaczenia w obszarze analizowanego tematu, będąc silną przesłanką do dalszych badań i analiz w tym zakresie.

Piśmiennictwo

Przedstawiony zbiór piśmienniczy zawiera 184 pozycji w zdecydowanej większości z ostatnich 15 lat, jest dobrze dobrany i wykorzystany w całym tekście pracy.

Uwaga końcowa

Podjęcie tego tematu wydaje się być bardzo ważne w dobie obserwowanych przemian demograficznych w krajach postindustrialnych, w tym także Polski. Zjawisko to występuje ze znacznym nasileniem, polegających na postępującym starzeniu się społeczeństw. Powszechnie wiadomo, że umiarkowana aktywność fizyczna jest najefektowniejszym i najskuteczniejszym czynnikiem zmniejszającym ryzyko zapadalności na szereg chorób degeneracyjnych wieku starczego, w związku z tym identyfikacja oraz ocena ważności poszczególnych czynników zarówno społeczno-ekonomicznych, demograficznych oraz socjometrycznych ma bardzo duże znaczenie dla dalszych skutecznych działań o charakterze prewencyjnym wśród osób starszych.

Uwagi krytyczne

- Na wstępie odniosę się do pierwszych dwóch rozdziałów pracy. W moim odczuciu o ile w zawartym przeglądzie literatury we wstępie są odwołania do pozycji zagranicznych tak w prezentowanej teorii poprzedzającej przegląd dostępnej literatury jest ich stosunkowo mało co mogłoby zapewnić większy pogląd na omawiane zagadnienie i wzmocnić aspekt poznawczy pracy.

- Mała uwaga, a raczej sugestia - we wstępie jest wzmianka o demograficznym aspekcie procesu starzenia się na podstawie raportów krajowych. Brakuje mi odwołań do raportów zagranicznych np. WHO, Eurostatu czy United Nation DESA- by w kilku zdaniach podkreślić problematykę starzenia się w skali globalnej.
- Wątpliwości wzbudza we mnie przeprowadzanie testu Fullertona indywidualnie w domach badanych osób. W moim odczuciu nie zostały zachowane te same warunki badania jak również nie wyczytałem żadnej wzmianki o rozgrzewce badanych (zgodnie z przyjętą metodologią autorki testu powinna się ona pojawić, patrz - Senior Fitness Test Manual z 2013 roku).
- W rozdziale 4.3. autorka pracy pisze: *wytrzymałość dolnej części ciała*, a powinno być- *siła mięśniowa dolnej części ciała* - zapewne jest to błąd językowy (w późniejszych analizach jest już napisane prawidłowo).
- W rozdziale 4.7. autorka pracy poprzez zastosowanie korelacji prostej pomiędzy wiekiem, a próbami testu Fullertona ograniczyła się do interpretacji wyników wyłącznie dla kobiet. Brakuje mi tu uzupełnienia analizy wyników wśród mężczyzn.
- W rozdziale "wyniki i wnioski" autorka przedstawia najistotniejsze wyniki badań własnych, zaś ich interpretacja jest stosunkowo ograniczona. W moim odczuciu taka pogłębiona interpretacja wyników znacznie wzmocniła by wartość poznawczą pracy.

Spoglądając na całokształt pracy Pani Eweliny Lepsy należy docenić wkład jaki włożyła w prowadzenie procesu badawczego oraz przygotowanie rozprawy, jednak ważnym aspektem są również wnioski merytoryczne dla praktyki zalecając podjęcie działań w zakresie promocji systematycznej i długofalowej aktywności fizycznej wśród osób na przedpolu starości oraz zmaksymalizowanie budowania programów wsparcia dla tej grupy wiekowej szczególnie na terenach wiejskich.

Dokonując oceny pracy, stwierdzam, że została ona przygotowana starannie. Uważna lektura pozwoliła mi na dostrzeżenie tylko kilku błędów językowych tzw. literówek, które wymagają poprawek. Pomimo tej uwagi dysertacja napisana jest czytelnie, a cała koncepcja pracy jest bardzo interesująca, przemyślana i logiczna.

Autorka operuje piękną polszczyzną, unikając tzw. slangu naukowego, przez co pracę czyta się lekko, bez konieczności powrotu do wcześniejszych sekwencji.

Podsumowując stwierdzam, że istnieje konieczność kontynuowania postępowania badawczego w tym zakresie. Jestem przekonany, że Doktorantka jest osobą dobrze przygotowaną pod względem merytorycznym i metodologicznym do sprostania w przyszłości temu wyzwaniu. Mam również nadzieję, że przedstawione uwagi krytyczne, z których większość ma charakter subiektywny, pozwolą choć po części zainspirować do dalszej pracy naukowo-badawczej oraz uczynić ocenianą pracę jeszcze lepszą przed złożeniem jej do druku.

Konkluzja końcowa

W moim przekonaniu praca doktorska Pani Eweliny Lepsy spełnia wymogi ustawowe pod względem formalnym jak i merytorycznym, co kwalifikuje Ją do nadania stopnia nauk o zdrowiu. Wnoszę zatem do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu o dopuszczenie Pani Eweliny Lepsy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z wyrazami szacunku

Wojciech Czarny

